Kharazmi University

Space Economy and Rural Development

Online ISSN: 2588-476X
Homepage: https://khu.ac.ir

The Impact of Unfavorable and Irregular Structural-functional Changes on the Limited Progress of Rural Settlements in the Central District of Manujan Township

Seyed Hadi Tayebnia [1] ✉ | **Sedigeh Barmiani** [2]

1. Corresponding author, Associate Professor of Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchesta, Iran. E-mail: Tayebnia@gep.usb.ac.ir
2. PhD student in geography and rural planning, University of Sistan and Baluchestan, Iran. E-mail: s.barmiany.ss@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 07 January 2024
Received in revised form 28 February 2024
Accepted 04 March 2024
Published online 19 June 2024

Keywords:
Structural approach,
Functional approach,
Rural settlements,
Manojan Township,
Spatial system.

ABSTRACT

Objective: The rural settlement's spatial system comprises two primary elements of structures and functions. Furthermore, the discourse also delves into contemporary factors and forces influencing the settlement system's capabilities and constraints. These factors and forces play a role in the establishment and alteration of the settlement system, encompassing both internal and external influences. The study endeavors to assess the repercussions of unfavorable and erratic structural-functional alterations on the underdevelopment of rural settlements in the central district of Manujan Township.

Methods: This research is applied in nature and adopts a descriptive-analytical approach. The study's statistical population consists of 66 settlements in the villages of central Manujan district, with a total population of 49428. Utilizing the Cochran formula, 379 individuals were selected through simple random sampling and proportional representation for questionnaire completion. Statistical tests were conducted using SPSS software.

Results: Findings reveal a lack of significant correlation between the structural-functional approach to the settlement system and rural development in central district of Manujan Township. Most rural settlements lack basic services and amenities, leading to instability as identified by Pearson correlation analysis. Significant associations exist between structural-functional changes and developmental deficiencies. Multiple regression results highlight the impact of structural-functional components (independent variable) on residential development levels (dependent variable) within Manujan's Township villages.

Conclusions: These components elucidate the residential landscape of central district of Manujan Township. Consequently, research findings indicate the unstable, irregular, and underserved nature of rural settlements in central district of Manujan Township.

Cite this article: Tayebnia, Seyed Hadi., & Barmiani, Sedigeh. (2024). The Impact of Unfavorable and Irregular Structural-functional Changes on the Limited Progress of Rural Settlements in the Central District of Manujan Township. *Space Economy and Rural Development*, 13 (47), 125-140. http//doi.org/10.61186/serd.13.1.2

© The Author(s).
Publisher: Kharazmi University.
DOI: http//doi.org/10.61186/serd.13.1.2

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The settlements located in the central district of Manujan Township contribute to the alteration of the settlement space through interactions with the urban system. As a result, the evolution of settlement processes is intricately linked to the relationships and socio-economic dynamics prevailing among rural settlements. Within the spatial configuration of rural settlements in the central district of Manujan Township, key elements consist of both structures and functions. The hierarchical structures observed in rural settlements are closely tied to their functions, with no discernible hierarchy in terms of chronology. Rather, these structures are outcomes of continuous interactions between form and function. Furthermore, contemporary factors and influences are deliberated upon, impacting the capacities and constraints of the settlement system in the central district of Manujan Township. These factors and forces play a crucial role in the establishment and development of the settlement system, encompassing both internal and external influences. The identification of these forces and factors, both internal and external, forms the basis of the current study, which explores the implications of the structural-functional approach towards rural settlements in this particular area.

Method

The ongoing research is conducted with a focus on both the purpose and the descriptive-analytical approach. The research encompasses a statistical population of 49,428 individuals residing in 66 rural areas within the central district of Manujan Township. Through the utilization of Cochran's formula, a sample of 379 individuals was selected using a simple random sampling technique, and the questionnaire was distributed among them employing a proportional allocation method. The research instruments consist of two questionnaires addressing structural-functional transformations, comprising 18 elements, and rural settlement advancements, comprising 20 elements. The validity of these questionnaires in terms of structure and content, along with their reliability assessed through Cronbach's alpha, was established at a level of 0.83 for the entire questionnaire. The data analysis involved the implementation of t-tests, Pearson correlations, and regression analyses through the SPSS software platform.

Results

Under the sway of economic, social, and cultural shifts, the examined villages have experienced escalating changes concerning spatial structure. The utilization of Pearson's correlation test and multiple regression aimed to scrutinize the structural-functional modifications and adverse transformations in Manojan Township. The findings suggest a noteworthy correlation between the structural-functional changes' elements and the indicators of underdevelopment, with a positive and significant relationship existing at a 99% confidence level among all elements; Consequently, enhancing the structural-functional components in the villages of Manojan Township is poised to boost the residential development index. Additionally, employing the multiple regression test sought to assess and forecast the repercussions of structural-functional alterations on residential development in the villages of the central area of Manujan Township, pinpointing the primary influential factors. The outcomes illustrate the impact of structural-functional elements (independent variable) on the degree of residential development (dependent variable) in the villages of the

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

central part of Manujan Township. Hence, as per the Pearson correlation test and multiple regression analysis, a connection emerges between the structural-functional advancements and the evolution of rural settlements in the vicinity. The outcomes of adverse and erratic structural-functional changes in the dearth of rural settlements development; wield a substantial and impactful association. Put differently, regardless of the extent of unfavorable and erratic structural-functional changes in the rural settlements of the area; the impact on the deficiency in rural settlements' progress remains constant. Furthermore, the study outcomes; elucidate the impact of structural-functional components (independent variable) on the level of residential development (dependent variable) in the villages within the central segment of Manujan Township, clarifying that these alterations in components, in turn, explicate the level of residential development in the Township.

Conclusion

In the realm of structural-functional advancements, besides these instances, there is a deliberation on internal factors and dynamics that impact the capacities and constraints of any settlement scheme. This implies the elements and dynamics at play in the configuration and alteration of the rural settlement scheme in the central zone of Manujan Township. Not only are internal dynamics at play, but external dynamics also partake in the process of flexibility and alteration of the spatial scheme; Hence, irrespective of internal and external factors, the advancement of settlements in the central zone of Manujan Township is unattainable. According to the findings, internal factors have exerted a greater influence on the structural-functional modifications of the rural settlement scheme in the central zone of Manujan Township than external factors.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]

[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

دانشگاه خوارزمی

اقتصاد فضا و توسعه روستایی

شاپا الکترونیکی: ۴۷۶X- ۲۵۸۸

Homepage: https://khu.ac.ir

تاثیر تحولات ساختاری نامنظم بر توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی (مورد: بخش مرکزی شهرستان منوجان)

سیدهادی طیب نیا [۱] ✉ | صدیقه برمیانی [۲]

۱. نویسنده مسئول، دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ایران. رایانامه:Tayebnia@gep.usb.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ایران. رایانامه: s.barmiany.ss@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۲/۰۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۳/۳۰

کلیدواژه‌ها:
رویکرد ساختاری،
رویکرد کارکردی،
سکونتگاه‌های روستایی،
شهرستان منوجان،
نظام فضایی.

چکیده

هدف: نظام فضایی سکونتگاه‌های روستایی از دو جزء اصلی ساختارها و کارکردها تشکیل شده است. افزون بر این دو جزء، بحث عوامل و نیروهای دورنی نیز مطرح است که بر قابلیت‌ها و محدودیت‌های نظام سکونتگاهی اثرگذار می‌باشند، یعنی عوامل و نیروهای که در شکل‌دهی و تحول نظام سکونتگاهی دخالت دارند ولی در کنار نیروهای درونی، نیروهای بیرونی نیز مطرح است که به نوبه‌خود در فرآیند شکل‌پذیری و تحول نظام فضایی سکونتگاه‌های روستایی دخالت دارند؛ لذا در پژوهش سعی شده است، تاثیر تحولات ساختاری- کارکردی نامطلوب و بدون قاعده در عدم توسعه سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان در استان کرمان، مورد ارزیابی قرار گیرد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش، تعداد ۶۶ روستای بخش مرکزی شهرستان منوجان با جمعیت ۴۹۴۲۸ نفر است. جهت نمونه گیری؛ با استفاده از فرمول کوکران، ۳۷۹ نفر از روستاییان منطقه، محاسبه و بین آنها، پرسشنامه تکمیل شده است. روایی پرسشنامه تحقیق به شیوه صوری و محتوایی و نیز پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ به میزان۰/۸۳ تایید شد. برای تجزیه و تحلیل از آزمون‌های آماری با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج پژوهش بیانگر آن است که بین نظام سکونتگاهی با رویکرد ساختاری-کارکردی و توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی منوجان رابطه معنادار وجود ندارد. بیشتر سکونتگاه‌های روستایی از حداقل خدمات و امکانات برخوردار نبوده و اکثر آنها طبق آزمون همبستگی پیرسون جزء روستاهای ناپایدار محسوب می‌شوند. همچنین بین مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی و شاخص‌های عدم‌توسعه‌یافتگی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون رگرسیون چندگانه توام با میزان ۰/۳۶۱ درصد، نشان‌دهنده تاثیرگذاری مولفه‌های ساختاری-کارکردی (متغیر مستقل) بر سطح توسعه سکونتگاهی (متغیر وابسته) روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان می‌باشد و بیانگر آن است که این مولفه‌ها، ۴۱/۶ درصد تغییرات در سطح توسعه سکونتگاهی روستاهای شهرستان منوجان را تبیین می‌نمایند.

نتیجه‌گیری: طبق یافته‌های پژوهش سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی منوجان به لحاظ توسعه‌یافتگی، ناپایدار به لحاظ پویش ساختاری-کارکردی، نامنظم و پراکنده و فاقد برخورداری از خدمات و امکانات می‌باشد.

استناد: طیب نیا، سیدهادی؛ و برمیانی، صدیقه (۱۴۰۳). تاثیر تحولات ساختاری نامنظم بر توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی (مورد: بخش مرکزی شهرستان منوجان). *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۳ (۴۷)، ۱۴۰-۱۲۵. http//doi.org/10.61186/serd.13.1.2

ناشر: دانشگاه خوارزمی.

© نویسندگان.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]

[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

مقدمه

روستا با تمام ویژگی‌های خود، به دلیل وجود عوامل و نیروهای مختلف موثر بر آن، تغییرپذیر است و این تغییر می‌تواند در سطوح اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی انجام شود و فضای کالبدی را دگرگون کند. جوامع روستایی با تمام اجزاء، ساختار و ارتباط پیوسته ای که دارند، پیوسته در طول زمان تحولات بسیاری داشته‌اند؛ به گونه‌ای که در نیم قرن اخیر دچار ژرف‌ترین دگرگونی‌ها شده‌اند (کاظمی چمسورک، جلالیان و زنگنه، ۱۳۹۸). توسعهٔ روستایی در ایران، علیرغم ضرورت‌های فراوان و الزامات انکار ناپذیر، به دلایل گوناگون نتوانسته است، آنگونه که شایسته است، به اهداف خود دست یابد (صیدالی، ۱۴۰۱). مخاطرات جغرافیایی از جمله: طبیعی–اکولوژیک و یا اجتماعی–اقتصادی، در برگیرنده ویژگی‌ها و قانونمندی سیستم‌ها هستند و به همین دلیل سیستمی عمل می‌کنند. بنابراین علم جغرافیا که به بررسی پدیده‌ها می‌پردازد، در عمل؛ نظام فضایی را بررسی می‌کند. نظام‌های فضایی از ساختار و کارکرد گوناگون تشکیل شده‌اند (اخگری، ۱۳۹۶). فعالیت‌های انسان در فضای جغرافیایی صورت می‌گیرد و این فضا، یک فضای سیستمی است که با عوامل گوناگونی در ارتباط می‌باشد. جوامع شهری و روستایی در ارتباط با یکدیگر به حیات خود ادامه می‌دهند و با تکامل جوامع انسانی این ارتباط گسترش پیدا کرده است؛ همچنین آنها با تاثیرپذیری از عوامل و نیروهای فضاساز، پیوسته در حال تغییر هستند. پدیده‌های جغرافیایی به صورت یک سیستم عمل می‌کنند که دارای ساختار و کارکرد است. در این میان سکونتگاه‌های روستایی، به عنوان جزئی از نظام‌های جغرافیایی که از اجزای مختلف تشکیل شده است، با هم ارتباط دارند و با توجه به موقعیت و جایگاه محلی، منطقه‌ای و ملی که دارند، در طول زمان ساختار و کارکرد نواحی روستایی دچار تغییر شده‌اند و این تغییرات تحت تاثیر نیروهای درونی و بیرونی به نوع دامنه و روابط نهادهای اجتماعی بستگی دارد. در این راستا، نیروهای بیرونی بیشتر به روابط و پیوستگی‌های جوامع روستایی، با محیط‌های روستایی و شهری دیگر مرتبط است (میشل[1]، ۲۰۰۸). فضا، عینیتی حاصل از نقش‌پذیری و اثرگذاری افراد و گروه‌های انسانی در مکان و پیامد عملکردهای متفاوت است. از این رو، فضا را می‌توان نوعی تولید اجتماعی در مکان تعریف کرد. از آنجا که فضا متشکل از اجزائی مرتبط است، می‌توان آن را یک نظام نامید و چون این نظام، واقعیتی مکانی ـ فضایی است، می توان از نظام مکانی–فضایی سخن گفت. "اولمن" مکان را مترادف با محل معرفی کرده است. بنابراین مکان جایی است که رابطه دوسویه میان عوامل و پدیده‌ها به وجود آید و هر رابطه دارای یک سازمان فضایی است (رضوانی، قدیری معصوم و کریمی، ۱۳۹۲).

تحلیل فضایی در تعریفی جامع، مجموعه توانایی‌های کارتوگرافی، روش‌های ریاضی و آماری است که برای پردازش و تحلیل داده‌های فضایی به کار می‌رود (گوچیلد، ۱۹۸۸)[2]. هدف اصلی برنامه‌های توسعه نواحی روستایی دستیابی به الگویی مناسب برای توزیع سکونتگاه‌ها، امکانات و فعالیت‌ها بر اساس ظرفیت‌های سرزمین است (تقیلو، ۱۳۹۳). شناخت مناسب ساختار مکانی–فضایی سکونتگاه‌های روستایی و ساماندهی آنها در ابعاد گوناگون که منابع و سرمایه‌های مادی و معنوی را فراهم کند، کلید توسعه پایدار با رویکرد عدالت مکانی–فضایی است. هر فضای جغرافیایی به عنوان یک واقعیت مکانی که توسط سایر واقعیت‌های مکانی بکار می‌رود. بر این اساس، هر چند ویژگی‌های طبیعی زمینه‌های اصلی زندگی را فراهم می‌کنند، اما نحوه عمل انسان به واسطه تاثیرگذاری‌های طبیعی و زیستی تعیین نمی‌شود، بلکه بیشتر تحت تاثیر بنیادها و اصول مربوط به نظم اجتماعی ـ اقتصادی حاکم بر آن فضا است (رحیمی، ۱۳۹۵). با توجه به ارتباط ساختاری–کارکردی می‌توان اینگونه توقع داشت که تغییر در یکی از اجزای ساختاری یا کارکردی، براساس ارتباط سیستمی که دارند، ممکن است، به دیگر جزءهای نظام انتقال یافته و شالوده تغییر کل نظام را در پی داشته باشد. پس اهمیت هر جزء ساختاری یا کارکردی به زمان آن بر می‌گردد و نقش عملکرد هر نظام، همه جا به طور یکسان نیست (سعیدی، ۱۳۹۰). در واقع تحول و تغییر در نواحی روستایی، یکی از موضوعات مورد بحث در علم جغرافیا است. این مسئله دارای ابعاد متنوع و پیچیده‌ای از جمله تحول در سیمای فیزیکی فضای روستایی، همچون گسترش ناموزون سکونتگاه‌های روستایی، الگو های زراعی، شکل های جدید تاسیسات کشاورزی–صنعتی، تغییرات

[1] - Michelle

[2] - Goodchild

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

نامحسوس اجتماعی همچون گسست همبستگی اجتماعی، همیاری، نظم اجتماعی و آرامش، تغییر در آمارهای روستایی همچون اشتغال بخش کشاورزی، تعداد خانوار، مهاجرین و ... است (قاسمی سیانی و همکاران، ۱۳۹۷).

امروزه توسعه روستایی، رابطه تنگاتنگی با فرآیندهای ساختاری نظیر فرآیندهای اجتماعی–اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی دارد. از طرفی، یکی از مهمترین مشکلات در زمینه توسعه روستایی کشور، وجود مشکلات ساختاری–کارکردی در این سکونتگاه‌ها است که برخی از این مشکلات ناشی از فقر و توسعه نیافتگی محلی و منطقه ای و برخی نیز ناشی از مشکلات محیطی است (ربیعی فر و حضرتی، ۱۳۹۴). تحولات محیطی–اکولوژیکی و اجتماعی–اقتصادی در دوره‌های زمانی متفاوت با تحولات در ساختارها و کارکردهای نواحی روستایی آشکار شده است. تحولات کارکردها و ساختارهای مکانی سکونتگاه‌های روستایی باعث ناپیوستگی میان مکان‌های زیست، فعالیت و عدم یکپارچگی فضایی شده است. این بازتاب‌ها هر یک به گونه‌ای بر سازمان فضایی نواحی روستایی اثرگذار هستند؛ بنابراین، پویش ساختاری کارکردی در گذشته، با توجه به نوع تولید، فعالیت و سکونت بین ساختارها و کارکردهای ناحیهٔ مورد مطالعه نوعی انسجام و پیوند وجود داشته که با تغییر در ساختارها و کارکردها در اثر عوامل درونی و بیرونی نوعی ناپیوستگی ایجاد شده است. آگاهی از عوامل و مؤلفه‌های بیرونی و درونی اثرگذار بر ساختارها و کارکردهای سکونتگاه‌های روستایی اولین گام در جهت درک دگرگونی سازمان فضایی و پیامدهای ناشی از این اثرات در تحولات سازمان فضایی سکونتگاه‌های روستایی است. نظام فضایی از جمله سکونتگاه‌های روستایی، نه تنها تحت تأثیر نیروها و روندهای درونی جاری در محیط خود است، بلکه از نیروها و روندهای بیرونی نیز به شیوه‌های مختلف تأثیر می‌پذیرد. این گونه تعامل نیروهای درونی و بیرونی از قانونمندی‌های حاکم بر انواع نظام‌ها به شمار می‌رود (سعیدی و حسینی‌حاصل، ۱۳۸۸). علم جغرافیا، مکان‌های جغرافیایی را مورد توجه دارد که نظام فضایی از مجموعه‌ای از ساختارها و کارکردها باشد (سعیدی، ۱۳۹۰). هرگونه تغییر در اجزای نظام (سیستم) کل نظام را متحول می‌کند. عوامل درونی که در فضای مورد بررسی تطابق دارد و با ویژگی‌های منطقه تناسب دارد، عوامل محیطی، موقعیت و شبکهٔ ارتباطی از عوامل درونی مؤثر در تحولات فضایی است و عوامل بیرونی از سایر واقعیت‌های مکانی–فضایی یا غیرفضایی نشات می‌گیرد و تصمیم‌گیری‌های سیاسی اداری و اقدامات عمرانی را شامل می‌شود (امین مقدم، ۱۳۹۰).

پویش ساختاری–کارکردی را می‌توان این گونه بیان کرد:

- بین ساختار یک پدیده، فعالیت‌پذیری و کارکرد آن پیوند برقرار است؛
- با در نظر داشتن خصوصیت ساختاری یک نظام مکانی–فضایی، می‌توان به کارکردی دلخواه دست یافت؛
- برای ایجاد دگرگونی مثبت در کلیت نظام مکانی–فضایی، اعم از شهر و روستا، تحول ساختاری–کارکردی لازم و ضروری است (سعیدی، ۱۳۹۰).

عوامل و نیروهای درونی و بیرونی، بر تحولات سکونتگاه‌ها تاثیرگذار هستند. سکونتگاه‌های روستایی در سال‌های اخیر با تغییرات بسیاری در ابعاد مختلف اجتماعی–اقتصادی، فرهنگی و کالبدی–فضایی مواجه شده‌اند. توسعهٔ روستایی و زندگی جوامع ساکن در سکونتگاه‌های روستایی همواره از عوامل متعدد درونی و بیرونی متأثر بوده است. برنامه‌ریزی‌ها و تصمیمات دولتی و تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه در سطوح مختلف، ورود سرمایه‌های خارج از روستا، توسعه ارتباطات فیزیکی و الکترونیک، توسعهٔ فناوری اطلاعات و ارتباطات و ورود آن به روستاهای کشور، گسترش روزافزون تکنولوژی و مکانیزاسیون در کشاورزی و تولید روستایی و غیره از جمله مهمترین عوامل خارجی اثرگذار بر روند توسعه روستایی و ایجاد تحولات ساختاری–کارکردی در سکونتگاه‌های روستایی به شمار می‌روند. در فرآیند توسعه، به فراخور اثرگذاری عوامل خارجی یاد شده، همواره عوامل درونی نیز در توسعه سکونتگاه‌های روستایی مؤثر بوده‌اند. عوامل اجتماعی–فرهنگی از جمله تغییرات اجتماعی و فرهنگی، تغییر و تحولات جمعیتی، افزایش سواد، مهارت، آموزش و ارتقای دانش و تحصیلات روستاییان، ورود رسانه‌های جمعی و مطبوعات، گسترش بهره‌گیری از شبکه اینترنت و امکانات مخابراتی و غیره اشاره کرد. از عوامل اقتصادی نیز می‌توان به تغییرات در نحوه و شکل بهره‌برداری از منابع آب و خاک، افزایش سطح زیر کشت، تغییر الگوی کشت، گذار از کشاورزی خود معیشتی به کشاورزی تجاری و تحول در سایر مناسبات تولید، توزیع و مصرف محصولات کشاورزی، افزایش میزان درآمد و به تبع آن سطح زندگی

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

روستاییان، در برخی از روستاها و کاهش درآمد روستاییان در اثر افزایش جمعیت و قطعه قطعه شدن اراضی در اثر تقسیم زمین، ازدیاد بهره‌برداران و کاهش بهره‌وری در کشاورزی را بیان کرد که در نهایت مهاجرت از روستا به شهر را در پی داشته است. همچنین در اثر عوامل بیرونی و درونی در روستاها به دسته‌ای دیگر از عوامل می‌توان اشاره کرد که تحت عنوان عوامل فیزیکی-کالبدی از آنها یاد می‌شود. تغییرات اقتصادی و اجتماعی و نیازهای جدید زندگی روستایی به تغییر در شیوه‌های ساخت مسکن و تغییر در بافت روستایی (شبکه معابر و معماری مساکن) و غیره نیز از دیگر عوامل اثرگذار درونی در توسعه روستایی می‌باشند. استقرار فضایی و سکونت روستایی به دلیل وابستگی اکثر فعالیت‌های تولیدی آنان به عوامل و شرایط طبیعی، تحت تاثیر عوامل طبیعی است. الگوی سکونت‌گزینی سکونتگاه‌های روستایی، بیش از هر چیز متاثر از عوامل محیطی ـ اکولوژیکی است تا جایی که الگوی اسکان سکونتگاه‌های روستایی را از لحاظ بنیادی، انعکاس عوامل و نیروهای محیط طبیعی به شمار آورده‌اند. بررسی ویژگی‌ها و تحولات فضایی ـ مکانی جمعیت روستایی، از جمله مهمترین مواردی است که نظام سکونتگاهی منطقه را تحت تاثیر قرار داده است. نظام سکونتگاهی در منطقه عموما متاثر از کاهش جمعیت روستایی در نتیجه مهاجرت و خالی از سکنه شدن سکونتگاه روستایی است. همچنین ویژگی‌های توپوگرافی نقش مهمی در متمایز ساختن کارکرد و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی بر عهده دارد.

شهرستان منوجان از شهرستان‌های استان کرمان و مرکز این شهرستان، شهر منوجان است. وسعت شهرستان منوجان معادل ۳۵۴۶۹ کیلومتر مربع که از جنوب به میناب، از جنوب‌غربی به شهرستان رودان در استان هرمزگان و از جنوب شرقی به شهرستان قلعه گنج و از شمال به شهرستان کهنوج در منتهی می‌شود. این شهرستان طبق آخرین سرشماری عموم و نفوس مسکن (۱۳۹۵) جعمیت آن ۶۵۷۰۵ نفر است؛ شایان توجه است این شهرستان دارای ۱۰۸ سکونتگاه روستایی است که حدودا ۶۶ سکونتگاه بیش از ۲۰ خانوار جمعیت دارند. پژوهش حاضر با هدف تحلیل فضایی نظام سکونتگاهی روستایی با تاکید بر رویکرد ساختاری-کارکردی، سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان را مورد مطالعه قرار داده است. سکونتگاه‌های بخش مرکزی شهرستان منوجان در تقابل بین نظام شهری دست به تولید و تغییر فضای سکونتگاهی می‌زنند و از این رو فرآیندها سکونتگاهی از طریق مناسبات و روابط اجتماعی-اقتصادی که بین سکونتگاه‌های روستایی حاکم است، به انجام می‌رسد. نظام فضایی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی منوجان از جزء اصلی ساختارها و کارکردها تشکیل شده است. ساختارهای حاکم در بین سکونتگاه‌های روستایی از کارکردهای آن نشئت می‌گیرد و هیچ کدام متاخر یا مقدم بر دیگری نیست و معمولا حاصل کنش و واکنش‌های بین ساختار و کارکرد است. افزون بر این دو جزء، بحث عوامل و نیروهای دورنی نیز مطرح است که بر قابلیت‌ها و محدودیت‌های نظام سکونتگاهی بخش مرکزی شهرستان منوجان اثرگذار می‌باشند، یعنی عوامل و نیروهایی که در شکل‌دهی و تحول نظام سکونتگاهی دخالت دارند، ولی در کنار نیروی‌های درونی، نیروهای بیرونی نیز مطرح است که به نوبه خود در فرآیند شکل‌پذیری و تحول نظام فضایی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان دخالت دارند. لذا پژوهش حاضر ضمن شناسایی این نیروها و عوامل درونی و بیرونی، اثرات رویکرد ساختاری-کارکردی سکونتگاه های روستایی این منطقه را بررسی می‌نماید.

پیشینه پژوهش

۱. پیشینهٔ نظری

جغرافیا در رویکرد پویش ساختاری-کارکردی به شناسایی ساختاری و کارکردی نظام‌های فضایی می‌پردازد (سعیدی، ۱۳۹۱: ۵). برنامه‌ریزی فضایی نیز مجموعه فنونی است که برای قانونمند کردن و نظم بخشیدن اقدامات اثرگذار بخش‌های عمومی و خصوصی بر نحوه مکان گزینی فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی در فضای دو بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد (رحیمی، ۲۰:۱۳۹۵). رویکرد پویش ساختاری-کارکردی بیش از همه چیز از دیدگاه‌های جغرافیای اجتماعی آلمان، به ویژه آراء بوبک و

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

کریستالر متاثر می‌شود (آهامر[1]، ۲۰۱۲). پویش ساختاری-کارکردی به عنوان رویکردی راهبردی به ساماندهی فضا در سطوح و مقیاس‌های مختلف، در قالب جغرافیای اجتماعی نوین، تلاش می‌کند ضمن تبیین جنبه‌های پیچیده ساماندهی فضایی در جوامع کمتر توسعه یافته، برای مسائل ریشه‌دار در روابط ساختاری-کارکردی آنها چاره‌جویی نماید. در جغرافیا رویکرد ساختاری-کارکردی توسط هانس بوبک مطرح شد. بوبک علاوه بر ساختار، به نقش یا عملکرد نیز اصالت بخشید و اعتقاد داشت جغرافیا به بررسی عرصه‌های ساختاری-کارکردی می‌پردازد، عرصه‌هایی که نه تنها از لحاظ مکانی، بلکه از لحاظ ساختاری-کارکردی نیز قابل تشخیص هستند. عرصه ساختاری از طریق هماهنگی پدیده‌های گوناگون یا هم‌سویی هدف‌های پراکنده، همچنین یک عرصه کارکردی به واسطه تاثیر مکانی نیروهای ویژه موجود و موثر در آن مشخص و تعریف می‌شود. البته باید توجه داشت که هر ساختاری کارکرد متناسب با خود را امکان‌پذیر می‌سازد (ریاحی، کریمی نسب و بیات، ۱۳۹۷). رویکرد ساختاری-کارکردی در واقع مجموعه‌ای از گرایش‌های مختلف به پدیده‌های سیستمی (نظاموار) را تشکیل می‌دهد که در علوم مختلفی از جمله زیست-شناسی، روانشناسی اجتماعی، جامعه شناسی و اقتصاد کاربرد دارد. رویکرد سیستمی (نظاموار) که همه هستی را در قالب سیستم-های خرد و کلان می‌بیند و تمام این سیستم ها (نظام‌ها) با هم ارتباط دارند (سعیدی، ۱۳۹۱). هر سیستم از عوامل محیطی تاثیر می‌پذیرد و بر آن اثر می‌گذارد. به عبارت دیگر، سیستم و عوامل محیطی برهم‌کنش و واکنش متقابل دارند. محیط سیستم را عواملی تشکیل می‌دهند که اگر چه جزء سیستم نیستند، اما تغییر در هر یک از آن‌ها می‌تواند موجب تغییراتی در سیستم شود(گوگر و ناپ[2]، ۱۹۷۴). از نظر جانستون، هر سیستم شامل سه عنصر است: ۱) مجموعه‌ای از عناصر، ۲) مجموعه‌ای از پیوندها (ارتباطات) و ۳) مجموعه‌ای از پیوندهای بین سیستم و محیط(جانستون[3]، ۱۹۹۱).

۲. پیشینهٔ تجربی

در زمینه پیشینه پژوهش می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت:

نظری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی نقش سیاست‌گذاری‌های دولت در تقویت پیوندهای شهری-روستایی و تأثیر آن بر تحولات ساختاری-کارکردی مساکن روستایی شهرستان مریوان پرداختند. نتایج نشان داد که مسکن حوزه‌های غربی، به لحاظ ساختاری و کارکردی دچار تغییرات بیشتری شده‌اند. غفاری‌راد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به تحلیل فضائی تغییرات ساختاری-کارکردی سکونتگاه‌های روستائی در اثر احداث و بهره‌برداری از سد و شبکه آبیاری (مورد: سد و شبکه آبیاری علویان در استان آذربایجان شرقی) پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که به لحاظ نبود نگرش جامع و نظام‌وار مبتنی بر اصول برنامه‌ریزی فضائی در مراحل مختلف، اجرای طرح موجب ساماندهی مطلوب و رشد متوازن نظام فضائی سکونتگاه‌های روستائی متاثر از اجرای طرح نگردیده است. کاظمی چمسورک، جلالیان و زنگنه (۱۳۹۸) در پژوهشی به تحلیل تحولات ساختاری-کارکردی روستاهای در حال گذار شهرستان ایوان پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مؤلفه کالبدی در رتبه نخست و مؤلفه‌های اقتصادی و فضایی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. کمانرودی کجوری و قلی‌نیا (۱۳۹۸) در پژوهشی به شناخت تاثیر پراکنده‌رویی شهر بابل و تغییرات ساختاری-کارکردی روستاهای پیرامون (مطالعه موردی: روستای سیاه‌کلا محله) پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که پراکنده‌رویی شهر بابل بر روی اراضی کشاورزی و با ادغام و الحاق روستاهای پیرامون آن اتفاق افتاده و تغییرات ساختاری و کارکردی گسترده‌ای را در روستای سیاه‌کلامحله در پی داشته است. کونگ و همکاران[4] (۲۰۲۱) در پژوهشی به بازسازی فضایی چندهدفه سکونتگاه‌های روستایی با در نظر گرفتن ارتباطات اجتماعی بین روستایی پرداختند. نتایج نشان داد یکی از عوامل کلیدی مؤثر بر توزیع سکونتگاه‌های روستایی، ارتباطات اجتماعی بین روستایی است. این مطالعه یک مدل بازسازی فضایی چند هدفه برای سکونتگاه‌های روستایی بر اساس الگوریتم بهینه‌سازی ازدحام ذرات پیشنهاد می‌کند. این مدل

[1] - Ahamer

[2] - Gouger & Knap

[3] - Johnston

[4] - Kong, et. al

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

ارتباطات اجتماعی بین روستایی را به همراه کمیت کاربری زمین، فشردگی فضایی، تناسب کاربری زمین و فاصله جابجایی به عنوان یکی از اهداف بازسازی در نظر می‌گیرد. جیا و همکاران[1] (۲۰۲۰) در مقاله‌ای ویژگی‌های توزیع فضایی سکونتگاه‌های روستایی تحت توابع تولید روستایی متنوع را در تایژو چین مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که توزیع فضایی سکونتگاه‌های روستایی با هر یک از انواع توابع تولید روستایی همبستگی‌های متفاوتی دارد. توزیع فضایی قوی‌ترین همبستگی را با توابع تولید کشاورزی دارد و به دنبال آن توابع تولید صنعتی و خدمات قرار دارند و ضعیف‌ترین همبستگی با تابع اوقات فراغت بوم‌شناختی است. در مناطق با ارزش تابع تولید کشاورزی و تابع اوقات فراغت بوم‌شناختی، توزیع سکونتگاه‌های روستایی گسسته، با تراکم کم، مقیاس بزرگ و فاصله زیاد است. در مقابل، در مناطق با ارزش تابع تولید صنعتی و تابع عرضه خدمات، توزیع سکونتگاه‌ها به صورت خوشه‌ای، با تراکم بالا، مقیاس کوچک و فاصله کوتاه است.

۳. مدل مفهومی

شکل ۱ مدل مفهومی تحقیق حاضر است.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

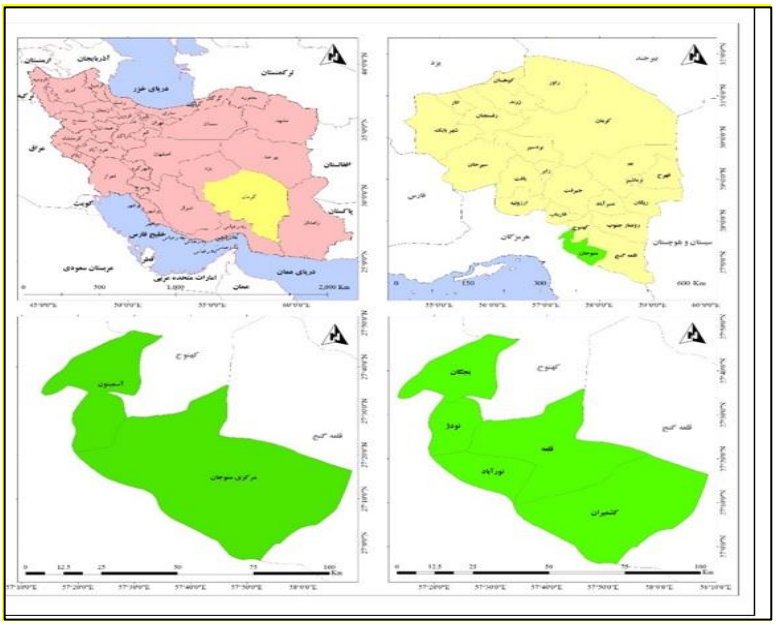
روش‌شناسی پژوهش

۱. قلمرو جغرافیایی مورد مطالعه

شهرستان منوجان از شهرستان‌های استان کرمان است. مرکز این شهرستان شهر منوجان است. مساحت شهرستان ۴۵۲۴/۶۹۶ کیلومتر مربع بوده که حدود ۲/۵ درصد از مساحت استان کرمان را شامل می‌شود. شهرستان منوجان از شمال با شهرستان کهنوج، از غرب تا جنوب غربی با شهرستان رودان استان هرمزگان، از شرق با شهرستان قلعه‌گنج، از جنوب با شهرستان میناب استان هرمزگان همسایه است. شهرستان منوجان در فاصله ۴۰۰ کیلومتری جنوب غربی کرمان، ۱۵۵ کیلومتری جنوب جیرفت و ۱۳۰ کیلومتری شرق بندرعباس قرار گرفته و در دشتی گرم و مرطوب و نسبتاً وسیع واقع شده است. این شهرستان دارای دو بخش، دو شهر و ۵ دهستان (قلعه، نوراباد، گشمیران، بجگان و نودژ) می‌باشد. شکل (۲) موقعیت شهرستان منوجان را نشان می دهد.

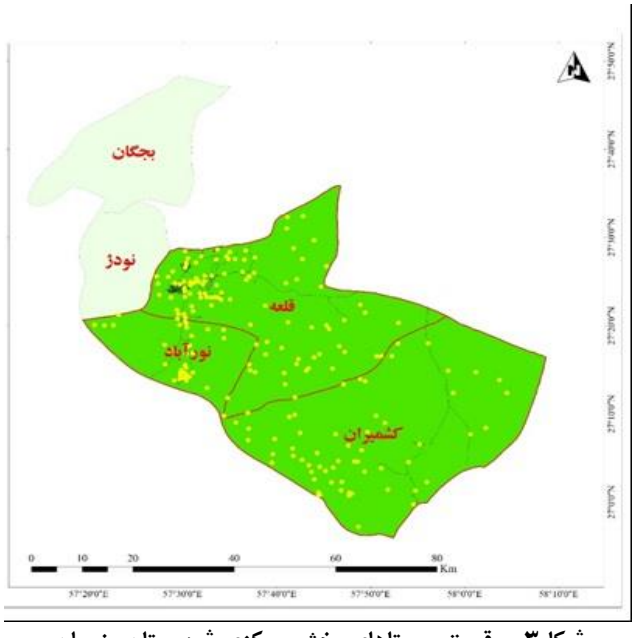
[1] - Jia, Qiao, Chai, Feng, Wang, & Ge

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

شکل ۲. موقعیت بخش مرکزی شهرستان منوجان در استان کرمان و کشور ایران

شکل (۳) موقعیت روستاهای مورد مطالعه را در بخش مرکزی شهرستان منوجان نشان می‌دهد. همانطور که بیان شد شهرستان منوجان دارای ۵ دهستان (قلعه، نوراباد، گشمیران، بجگان و نودژ) می‌باشد. بخش مرکزی شهرستان منوجان دارای سه دهستان قلعه، نوراباد، گشمیران است. کلیه آبادی‌ها، روستاهای مسکونی و غیرمسکونی بخش مرکزی شهرستان منوجان شامل ۱۹۵ روستا است که از این تعداد ۸۷ روستا دارای سکنه و ۱۰۸ روستا خالی از سکنه می‌باشد. در میان دهستان‌های شهرستان منوجان، دهستان قلعه دارای ۱۳۸ روستا است که ۷۱ روستا دارای سکنه و ۷۶ روستا خالی از سکنه، دهستان نورآباد دارای ۲۴ روستا است که ۶ روستا دارای سکنه و ۱۸ روستا خالی از سکنه و دهستان گشمیران نیز دارای ۳۳ روستا است که ۱۰ روستا دارای سکنه و ۲۳ روستا خالی از سکنه می‌باشد. از تعداد روستاهای ذکر شده تعداد ۶۵ روستا در سطح سه دهستان دارای جمعیت بالای ۲۰ خانوار هستند که ۵۴ روستا در دهستان قلعه، ۶ روستا در دهستان گشمیران و ۵ روستا در دهستان نوراباد قرار دارند.

شکل۳. موقعیت روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

۲. داده‌ها و روش کار

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش، تعداد ۴۹۴۲۸ نفر ساکن در ۶۶ سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان هستند. با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۹ نفر به روش نمونه‌گیری ساده و تصادفی و با روش انتساب متناسب پرسشنامه میان آنها تکمیل شده است. ابزار پژوهش شامل دو پرسشنامه تحولات ساختاری- کارکردی با ۱۸ مولفه و توسعه سکونتگاه‌های روستایی با ۲۰ مولفه می باشد که روایی آن به شیوه صوری و محتوایی و نیز پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ به میزان۰/۸۳ برای کل پرسشنامه تایید شده است. برای تجزیه و تحلیل از آزمون‌های آماری تی تست، پیرسون و رگرسیون با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

۱. تعیین تفاوت میانگین وضعیت رویکرد ساختاری-کارکردی و مولفه‌های آن با مقدار معیار متوسط

ابتدا به تحلیل وضعیت متغیر ساختاری-کارکردی روستاهای شهرستان منوجان بر اساس آزمون تی تست پرداخته شده است. مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای با تعیین مقدار ارزش معیار ۳ (معادل حد متوسط در طیف لیکرت)، حاکی از آن است که وضعیت نظام سکونتگاهی روستاهای شهرستان منوجان، برای متغیر ساختاری-کارکردی و کلیه مولفه‌های آن در سطح اطمینان ۹۹ درصد دارای اختلاف معناداری با میزان متوسط می‌باشند. مقدار منفی اختلاف میانگین بیانگر پایین‌تر بودن معنادار آنها از سطح متوسط می باشد (جدول ۱). مولفه‌های مربوط به رویکرد ساختاری-کارکردی نظام سکونتگاهی روستایی بخش مرکزی منوجان پایین‌تر از حد متوسط می باشد؛ لذا مولفه‌های نامبرده که جز عوامل و نیروهای دورنی و بیرونی اثرگذار بر نظام فضایی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی منوجان است در پایین‌ترین سطح می‌باشند و این مولفه‌ها نشان دهنده آن است که توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی منوجان دچار آسیب جدی است و همچنین طبق یافته‌های توصیفی نیز این آزمون مورد تایید است و بیانگر فقدان توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی در کلیه ابعاد ساختاری-کارکردی است.

جدول ۱. آزمون تی تک نمونه برای تعیین تفاوت میانگین وضعیت رویکرد ساختاری-کارکردی و مولفه‌های آن با مقدار معیار متوسط

متغیر/آماره	مقدار معیار=۳					
	t	درجه آزادی	sig	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
انواع آلودگی های محیطی و تخریب زیست محیطی	-۸/۷۳	۳۷۸	۰/۰۰۱**	-۰/۴	-۰/۳۲	-۰/۴۶
سیستم دفع فاضلاب، سامانه جمع آوری زباله و فضولات دامی	-۱۴/۸۷		۰/۰۰**	-۰/۵	-۰/۴۴	-۰/۵۹
تحولات جمعیتی	-۴/۵۹		۰/۰۰۱**	-۰/۳	-۰/۲۳	-۰/۳۸
ویژگی‌های مهاجرتی	-۶/۲۶		۰/۰۰**	-۰/۷	-۰/۶۵	-۰/۷۷
تغییر و تحولات اراضی کشاورزی (زراعی-باغی)	-۶/۹۴		۰/۰۰۱**	-۰/۳	-۰/۲۴	-۰/۳۶
فعالیت‌های خدماتی و صنعتی	-۳/۰۲		۰/۰۰**	-۰/۴	-۰/۳۱	-۰/۴۳
زیرساخت‌ها	-۷/۸۶		۰/۰۰۱**	-۰/۳	-۰/۲۲	-۰/۳۷
تغییر در اشتغال	-۱۵/۲۴		۰/۰۰**	-۰/۳	-۰/۲۶	-۰/۴۱
میزان تولید	-۵/۱۲		۰/۰۰**	-۰/۴	-۰/۳۳	-۰/۴۸
تغییر در قیمت	-۵/۷۴		۰/۰۰**	-۰/۳	-۰/۲۴	-۰/۳۵
میزان دسترسی‌ها و مراجعات/ ارتباطات	-۷/۵۱		۰/۰۰۱**	-۰/۳	-۰/۲۸	-۰/۴۲
شبکه معابر	-۲/۸۳		۰/۰۰۱**	-۰/۵	-۰/۴۳	-۰/۵۶
جریان کالا و خدمات	-۷/۱۸		۰/۰۰**	-۰/۲	-۰/۱۵	-۰/۲۹
جریان فناوری	-۱۴/۳۸		۰/۰۰**	-۰/۳	-۰/۲۱	-۰/۳۴
جریان اطلاعات	-۵/۲۷		۰/۰۰۱**	-۰/۴	-۰/۳۶	-۰/۴۷
ویژگی‌های بافت روستا	-۶/۳۳		۰/۰۰**	-۰/۱	-۰/۰۳	-۰/۱۵
تغییر و تحولات مسکن (ابنیه)	-۷/۶۹		۰/۰۰۱**	-۰/۲	-۰/۱۴	-۰/۲۷
رویکرد ساختاری-کارکردی	-۹/۸۳		۰/۰۰**	-۰/۳۵	-۰/۲۸	-۰/۴۳

* معناداری در سطح ۵ درصد ؛ ** معناداری در سطح ۱ درصد

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

۲. تعیین تفاوت میانگین وضعیت توسعه سکونتگاهی و مولفه‌های آن با مقدار معیار متوسط

در ادامه به تحلیل وضعیت متغیر توسعه سکونتگاهی روستاهای شهرستان منوجان اقدام شده است. یافته‌های استنباطی پژوهش حاضر، مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای با تعیین مقدار ارزش معیار ۳ (معادل حد متوسط در طیف لیکرت)، حاکی از آن است که وضعیت متغیر توسعه سکونتکاهی روستاهای شهرستان منوجان و مولفه‌های آن، تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد با میزان متوسط را دارا می‌باشند (جدول ۲). در بین مولفه‌های توسعه یافتگی سکونتگاهی روستایی فقط مولفه مشارکت اجتماعی و سازگاری با محیط در وضعیت متوسط قرار دارد و تفاوت فاحشی نیز با بقیه مولفه‌ها نشان نمی‌دهد، لذا وضعیت سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان به لحاظ شاخص‌ها و مولفه‌های توسعه یافتگی در وضعیت مطلوبی نمی‌باشد و این عامل باعث تشدید انواع آسیب‌های اجتماعی–اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد.

جدول ۲. آزمون تی تک نمونه برای تعیین تفاوت میانگین وضعیت توسعه سکونتگاهی و مولفه‌های آن با مقدار معیار متوسط

متغیر/آماره	مقدار معیار=۳					
	t	درجه آزادی	sig	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
زمین	۵/۲۷	۳۷۸	۰/۰۰**	- ۰/۳	- ۰/۲۶	- ۰/۳۸
منابع آب	۴/۳۵		۰/۰۰**	- ۰/۴	- ۰/۳۱	- ۰/۴۶
کیفیت هوا	۳/۸۹		۰/۰۰۱**	- ۰/۳	- ۰/۲۷	- ۰/۴۱
آموزش	۴/۱۲		۰/۰۰**	- ۰/۴	- ۰/۳۵	- ۰/۴۷
سلامت	۴/۵۸		۰/۰۰**	- ۰/۳	- ۰/۲۴	- ۰/۳۳
امنیت اجتماعی	۳/۶۷		۰/۰۰۱**	- ۰/۴	- ۰/۳۲	- ۰/۴۵
کیفیت اشتغال و درآمد	۵/۰۳		۰/۰۰**	- ۰/۳	- ۰/۲۶	- ۰/۳۷
کیفیت خدمات و مسکن	۳/۶۵		۰/۰۰**	- ۰/۴	- ۰/۳۷	- ۰/۴۹
کیفیت دسترسی به اطلاعات و ارتباطات	۴/۲۸		۰/۰۰**	- ۰/۳	- ۰/۲۲	- ۰/۳۴
ساختار نهادی	۳/۹۱		۰/۰۰**	- ۰/۳	- ۰/۲۵	- ۰/۳۸
نهادهای محلی	۵/۲۲		۰/۰۰۱**	- ۰/۲	- ۰/۱۶	- ۰/۲۳
مشارکت اجتماعی	۴/۴۵		۰/۰۰**	۰/۱	۰/۰۷	۰/۱۴
سازگاری با محیط	۳/۳۹		۰/۰۰۱**	۰/۰	۰/۰۴	- ۰/۰۸
کارآیی	۳/۵۴		۰/۰۰**	- ۰/۴	- ۰/۳۱	- ۰/۴۲
بهره‌وری	۴/۱۶		۰/۰۰**	- ۰/۵	- ۰/۴۶	- ۰/۵۷
کیفیت فیزیکی سکونت	۴/۲۹		۰/۰۰**	- ۰/۶	- ۰/۵۸	- ۰/۷۳
قابلیت دسترسی به خدمات	۴/۰۵		۰/۰۰۱**	- ۰/۵	- ۰/۴۳	- ۰/۵۴
تحرک مکانی	۳/۸۸		۰/۰۰۱**	- ۰/۴	- ۰/۳۳	- ۰/۴۶
یکپارچگی کارکردی	۵/۱۴		۰/۰۰**	- ۰/۲	- ۰/۱۷	- ۰/۲۸
توسعه سکونتگاهی	۳/۹۸		۰/۰۰**	- ۰/۳۱	- ۰/۲۶	- ۰/۴۱

* معناداری در سطح ۵ درصد ؛ ** معناداری در سطح ۱ درصد

۳. رابطه بین مولفه‌های ساختاری–کارکردی و توسعه سکونتگاهی

در ادامه جهت بررسی تاثیر تحولات ساختاری–کارکردی نامطلوب و بدون قاعده در عدم توسعه سکونتگاهی روستایی از آزمون پیرسون و رگرسیون استفاده شده است. مطابق یافته‌های درج شده در جدول ۳، نتایج حاصل از تحولات ساختاری–کارکردی نامطلوب و بدون قاعده در عدم توسعه سکونتگاهی روستایی موثر و دارای ارتباط معناداری است به عبارت دیگر هرچه تحولات ساختاری–کارکردی نامطلوب و بدون قاعده سکونتگاه‌های روستایی داشته باشند به همان میزان در عدم توسعه یافتگی سکونتگاهی روستایی تاثیر می‌گذارد. لذا در این بخش مولفه‌های تحولات ساختاری–کارکردی را با توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی همبستگی پیرسون انجام شده است.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

جدول ۳. رابطه بین مولفه‌های ساختاری-کارکردی و توسعه سکونتگاهی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میانگین	انحراف معیار	پیرسون	
				ضریب همبستگی	Sig
انواع آلودگی‌های محیطی و تخریب زیست محیطی	توسعه یافتگی سکونتگاهی	۲/۶۲	۰/۵۵	۰/۲۷۶	۰/۰۰**
سیستم دفع فاضلاب، سامانه جمع‌آوری زباله و فضولات دامی		۲/۵۴	۰/۶۱	۰/۲۴۸	۰/۰۰**
تحولات جمعیتی		۲/۷۸	۰/۴۶	۰/۲۳۴	۰/۰۰**
ویژگی‌های مهاجرتی		۲/۳۶	۰/۷۲	۰/۲۶۷	۰/۰۰**
تغییر و تحولات اراضی کشاورزی (زراعی-باغی)		۲/۷۹	۰/۵۳	۰/۴۴۱	۰/۰۰**
فعالیت‌های خدماتی و صنعتی		۲/۶۱	۰/۴۸	۰/۳۵۷	۰/۰۰**
زیرساخت‌ها		۲/۷۴	۰/۵۸	۰/۴۲۹	۰/۰۰**
تغییر در اشتغال		۲/۷۸	۰/۶۸	۰/۲۸۴	۰/۰۰**
میزان تولید		۲/۶۵	۰/۴۷	۰/۳۶۱	۰/۰۰**
تغییر در قیمت		۲/۷۴	۰/۶۱	۰/۲۸۵	۰/۰۰**
میزان دسترسی‌ها و مراجعات/ ارتباطات		۲/۷۷	۰/۵۲	۰/۳۳۷	۰/۰۰**
شبکه معابر		۲/۵۶	۰/۷۰	۰/۴۱۵	۰/۰۰**
جریان کالا و خدمات		۲/۸۳	۰/۵۴	۰/۴۲۶	۰/۰۰**
جریان فناوری		۲/۷۱	۰/۵۹	۰/۴۳۸	۰/۰۰**
جریان اطلاعات		۲/۶۵	۰/۵۷	۰/۲۵۱	۰/۰۰**
ویژگی‌های بافت روستا		۲/۹۱	۰/۴۲	۰/۲۶۹	۰/۰۰**
تغییر و تحولات مسکن (ابنیه)		۲/۸۷	۰/۴۶	۰/۳۳۷	۰/۰۰**

** معناداری در سطح ۱ درصد

همان‌گونه که در جدول فوق نشان می‌دهد بین مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی و شاخص‌های عدم توسعه یافتگی رابطه معناداری وجود دارد. که نتایج نشان دهنده وجود رابطه مثبت و معنادار در سطح ۹۹ درصد بین تمامی مولفه‌ها می‌باشد. لذا با ارتقا سطح مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی روستاهای شهرستان منوجان، شاخص توسعه یافتگی سکونتگاهی در این روستاها افزایش خواهد یافت.

۴. تحلیل و پیش‌بینی وضعیت تاثیر مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی بر توسعه سکونتگاهی

به منظور تحلیل و پیش‌بینی وضعیت تاثیر مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی بر توسعه سکونتگاهی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان و مشخص نمودن مولفه‌های اصلی اثرگذار، از آزمون رگرسیون چندگانه توام استفاده شد. نتایج درج شده در جداول (۴)، (۵) و (۶)، نشان‌دهنده تاثیرگذاری مولفه‌های ساختاری-کارکردی (متغیر مستقل) بر سطح توسعه سکونتگاهی(متغیر وابسته) روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان می‌باشد و بیانگر آن است که این مولفه‌ها تغییرات در سطح توسعه سکونتگاهی روستاهای شهرستان منوجان را تبیین می‌نمایند. براساس ضریب تعیین حاصله، ۴۱/۶ درصد از واریانس توسعه سکونتگاهی در روستاهایی شهرستان منوجان توسط این مولفه‌ها تبیین می‌گردد.

جدول ٤. نتایج رگرسیون مولفه‌های ساختاری-کارکردی و توسعه سکونتگاهی

R ضریب همبستگی چندگانه	R^2 (ضریب تعیین)	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد
۰/۵۹۷	۰/۴۱۶	۰/۳۶۱	۰/۳۴۲

همچنین مطابق یافته‌های درج شده در جدول (۴)، براساس مقدار محاسبه شده برای F، در سطح اطمینان ۹۹ درصد، می‌توان گفت که از دیدگاه ساکنان روستاهای شهرستان منوجان، ترکیب متغیرهای مستقل به طور معناداری قادر به تبیین و پیش بینی تغییرات متغیر وابسته توسعه سکونتگاهی است.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

جدول ۵. معناداری رگرسیون مولفه‌های ساختاری-کارکردی و توسعه سکونتگاهی

	مجموع	درجه آزادیdf	میانگین مربعات	F	sig
اثر رگرسیون	۳۰/۲۴۷	۱۷	۴/۲۱۳	۲۸/۳۸۴	**۰/۰۰۰
باقیمانده	۴۳/۵۸۱	۳۶۲	۰/۲۰۶		
کل	۷۳/۸۲۸	۳۷۹			

** معناداری در سطح ۹۹ درصد

در نهایت، ضرایب استاندارد درج شده در جدول (۶)، مبین اهمیت نسبی متغیرهای مستقل در پیشگویی متغیر وابسته می‌باشند.

جدول ٦. ضرایب میزان شدت اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته

	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	t	sig
	B	Std. Error	β		
عرض از مبدا	۱/۶۲۴	۰/۱۵۶	۰/۹۴۶	۱۲/۳۴	۰/۰۰۰**
انواع آلودگی‌های محیطی و تخریب زیست محیطی	۰/۰۶۷	۰/۰۴۳	۰/۰۷۲	۱/۱۵	۰/۳۷
سیستم دفع فاضلاب، سامانه جمع‌آوری زباله و فضولات دامی	- ۰/۰۸۴	۰/۰۶۶	- ۰/۱۱۸	- ۱/۷۳	۰/۱۶
تحولات جمعیتی	- ۰/۰۸۹	۰/۰۴۷	- ۰/۱۶۷	- ۳/۰۱	۰/۰۳*
ویژگی‌های مهاجرتی	۰/۶۳۷	۰/۰۴۶	۰/۷۲۳	۸/۱۳	۰/۰۰**
تغییر و تحولات اراضی کشاورزی (زراعی-باغی)	۰/۲۹۱	۰/۰۵۱	۰/۳۵۸	۵/۵۴	۰/۰۰**
فعالیت‌های خدماتی و صنعتی	- ۰/۱۲۸	۰/۷۸	- ۰/۲۱۳	- ۲/۶۸	۰/۲۳
زیرساخت‌ها	- ۰/۱۰۶	۰/۰۶۵	- ۰/۲۲۸	- ۳/۷۳	۰/۰۳*
تغییر در اشتغال	۰/۷۵۱	۰/۰۵۲	۰/۶۹۴	۷/۸۶	۰/۰۰**
میزان تولید	- ۰/۱۵۴	۰/۰۳۹	- ۰/۱۵۲	- ۲/۹۳	۰/۰۱**
تغییر در قیمت	- ۰/۳۲۵	۰/۰۸۳	- ۰/۵۱۴	- ۲/۰۳	۰/۴۱
میزان دسترسی‌ها و مراجعات/ ارتباطات	- ۰/۳۲۴	۰/۰۴۲	- ۰/۱۷۸	- ۲/۷۱	۰/۰۱**
شبکه معابر	۰/۴۹۷	۰/۰۴۳	۰/۶۵۸	۷/۲۴	۰/۰۰**
جریان کالا و خدمات	- ۰/۰۶۷	۰/۰۵۶	- ۰/۲۲۴	- ۲/۸۷	۰/۰۲*
جریان فناوری	- ۰/۲۴۱	۰/۰۹۸	- ۰/۱۲۶	- ۱/۸۵	۰/۵۳
جریان اطلاعات	۰/۵۸۳	۰/۰۵۳	۰/۶۹۸	۶/۱۶	۰/۰۰**
ویژگی‌های بافت روستا	- ۰/۱۱۳	۰/۰۶۷	- ۰/۱۹۴	- ۲/۲۷	۰/۰۲*
تغییر و تحولات مسکن (ابنیه)	- ۰/۱۶۹	۰/۰۳۸	- ۰/۱۶۲	- ۲/۸۴	۰/۰۱**

** معناداری در سطح ۹۹ درصد

مبتنی بر این یافته‌ها، تابع پیش‌بینی‌کننده توسعه سکونتگاهی در روستاهای شهرستان منوجان در ارتباط با مولفه‌های ساختاری-کارکردی ساکنان عبارت است از:

توسعه سکونتگاهی= ۱/۶۲۴ + (انواع آلودگی های محیطی و تخریب زیست محیطی) (۰/۰۶۷)+ (سیستم دفع فاضلاب، سامانه جمع‌آوری زباله و فضولات دامی) (۰/۰۸۴-)+ (تحولات جمعیتی)(۰/۰۸۹-)+ (ویژگی‌های مهاجرتی) (۰/۶۳۷)+ (تغییر و تحولات اراضی کشاورزی (زراعی-باغی) (۰/۲۹۱)+ (فعالیت‌های خدماتی و صنعتی) (۰/۱۲۸-)+ (زیرساخت‌ها) (۰/۱۰۶-)+ (تغییر در اشتغال) (۰/۷۵۱)+ (میزان تولید) (۰/۱۵۴-)+ (تغییر در قیمت) (۰/۳۲۵-) + (میزان دسترسی‌ها و مراجعات/ ارتباطات) (۰/۳۲۴-)+ (شبکه معابر) (۰/۴۹۷)+ (جریان کالا و خدمات) (۰/۰۶۷-)+ (جریان فناوری) (۰/۲۴۱-)+ (ویژگی‌های بافت روستا) (۰/۱۱۳-)+ (تغییر و تحولات مسکن (ابنیه)) (۰/۱۶۹-). لذا باتوجه به آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه بین مولفه های تحولات ساختاری-کارکردی و توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی رابطه وجود دارد.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

بحث

موضوع کلی پژوهش حاضر بررسی تحلیل فضایی نظام سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان با تاکید بر رویکرد ساختاری ـ کارکردی است. روستاهای مورد مطالعه تحت تاثیر تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، از نظر ترکیب بندی فضایی دچار دگرگونی‌های فزاینده‌ای شده‌اند. جهت بررسی تحولات ساختاری-کارکردی نامطلوب و بدون قاعده در شهرستان منوجان از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج آن حاکی از این است که بین مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی و شاخص‌های عدم توسعه‌یافتگی رابطه معناداری وجود داشته و وجود رابطه مثبت و معنادار در سطح ۹۹ درصد بین تمامی مولفه‌ها تایید شد؛ لذا با ارتقا سطح مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی روستاهای شهرستان منوجان، شاخص توسعه یافتگی سکونتگاهی در این روستاها افزایش خواهد یافت. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با نتایج تحقیق غفاری‌راد و همکاران (۱۳۹۹)، همسو بوده و نتایج نشان می‌دهد که به لحاظ نبود نگرش جامع و نظام‌وار مبتنی بر اصول برنامه‌ریزی فضائی در مراحل مختلف، اجرای طرح موجب ساماندهی مطلوب و رشد متوازن نظام فضائی سکونتگاه‌های روستائی منطقه نگردیده است. همچنین با نتایج تحقیق بابایی و همکاران (۱۳۹۷)، همسو بوده و نتایج پژوهش حاکی از آن است که تحولات ساختاری-کارکردی نتیجه عوامل درونی و بیرونی بوده است و این تحولات روند منفی بر ساختار و کارکرد روستاها داشته است. همچنین با نتایج تحقیق گونگ و همکاران (۲۰۱۹)[1]، همسو بوده و نتایج نشان داد الگوها و تغییرات در سکونتگاه‌های روستایی به شدت به منابع آب و سیستم‌های حمل‌ونقل ارتباط دارد؛ اما برخی از متغیرهای فیزیکی (زمین، بارش و دما) با احتمال ایجاد سکونتگاه‌های روستایی ارتباط معنی‌داری دارند. لذا ایجاد سیستم‌های برنامه‌ریزی جامع و سیستماتیک برای مناطق روستایی ضروری است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در پژوهش حاضر، هدف؛ بررسی تحلیل فضایی نظام سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان با تاکید بر رویکرد ساختاری ـ کارکردی است. به منظور تحلیل و پیش‌بینی وضعیت تاثیر مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی بر توسعه سکونتگاهی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان و مشخص نمودن مولفه‌های اصلی اثرگذار، از آزمون رگرسیون چندگانه توام استفاده شد. نتایج؛ نشان‌دهنده تاثیرگذاری مولفه‌های ساختاری-کارکردی (متغیر مستقل) بر سطح توسعه سکونتگاهی (متغیر وابسته) روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان می‌باشد؛ لذا باتوجه به آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه بین مولفه‌های تحولات ساختاری-کارکردی و توسعه یافتگی سکونتگاه های روستایی منطقه رابطه وجود دارد. نتایج حاصل از تحولات ساختاری-کارکردی نامطلوب و بدون قاعده در عدم توسعه سکونتگاهی روستایی؛ موثر و دارای ارتباط معناداری است. به عبارت دیگر هر چه سکونتگاه‌های روستایی منطقه، تحولات ساختاری-کارکردی نامطلوب و بدون قاعده داشته باشند؛ به همان میزان در عدم توسعه‌یافتگی سکونتگاهی روستایی تاثیر می‌گذارد. همچنین نتایج تحقیق؛ نشان‌دهنده تاثیرگذاری مولفه‌های ساختاری-کارکردی (متغیر مستقل) بر سطح توسعه سکونتگاهی (متغیر وابسته) روستاهای بخش مرکزی شهرستان منوجان بوده و بیانگر آن است که این مولفه‌ها، تغییرات در سطح توسعه سکونتگاهی روستاهای شهرستان منوجان را تبیین می‌نمایند. بعلاوه براساس ضریب تعیین حاصله، ۴۱/۶ درصد از واریانس توسعه سکونتگاهی در روستاهایی شهرستان منوجان توسط این مولفه‌ها تبیین می‌گردد. در تحولات ساختاری-کارکردی، افزون بر این موارد، بحث عوامل و نیروهای درونی نیز مطرح است که بر قابلیت‌ها و محدودیت‌های هر نظام سکونتگاهی اثرگذار است. یعنی عوامل و نیروهایی که در شکل‌دهی و تحول نظام سکونتگاهی روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان دخالت دارند. اما در کنار نیروهای درونی، نیروهای بیرونی نیز مطرح است که به فرآیند شکل پذیریی و تحول نظام فضایی دخالت دارند؛ لذا بدون توجه به عوامل درونی و بیرونی نمی‌توان

[1] - Kong, et. al

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

به توسعه یافتگی سکونتگاه های بخش مرکزی شهرستان منوجان دست بافت. براساس نتایج؛ عوامل درونی بیشتر از عوامل بیرونی بر تحولات ساختاری-کارکردی نظام سکونتگاهی روستایی بخش مرکزی شهرستان منوجان تاثیرگذار بوده‌اند.

در ادامه پیشنهاداتی ارائه جهت بهبود وضعیت موجود ارائه می‌شود:

- پیاده‌سازی نظام مطالعات منظومه روستایی با تاکید بر ارائه خدمات و برخورداری از امکانات جهت توزیع مطلوب آن در سطح بخش مرکزی شهرستان منوجان و توجه به شاخص‌های اقتصادی و توسعه اقدامات زیرساختی برای سکونتگاه‌های روستایی؛
- توجه به شاخص‌های توسعه یافتگی سکونتگاه های روستایی و تاکید بیشتر بر شاخص‌های جمعیتی و اقتصادی جهت دستیابی به پایداری سکونتگاه‌های روستایی و کاهش ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی و توجه به توسعه اقتصادی سکونتگاه‌ها با بهره‌گیری از مشارکت اجتماعی و برنامه‌ریزی جهت توسعه اقتصادی؛
- تاکید بر شکل مجتمع و الگو تمرکز در طرح های روستایی از جمله طرح‌های هادی و برنامه‌ریزی جهت توزیع مطلوب خدمات در سطح شهرستان و بهبود روابط شهر مرکزی(منوجان) با سکونتگاه‌های روستایی.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

نویسنده گان به شرح زیر در تهیه مقاله مشارکت داشتند:

نویسنده اول: طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله

نویسنده دوم: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، گردآوری داده‌ها، انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیشنویس مقاله

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

منابع

اخگری، مهدی. (۱۳۹۶). *پویش ساختاری-کارکردی در تحولات سکونتگاه‌های روستایی شمال کلان شهر مشهد*. رساله دکترا، دانشگاه پیام نور.

امین‌مقدم، محبوبه. (۱۳۹۰). روند تبدیل روستاها به شهر با تأکید بر تحول کالبدی فضایی؛ نمونه روستا شهر دابودشت شهرستان آمل. *مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی، مسکن و بافت*، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

تقیلو، علی اکبر. (۱۳۹۳). تحلیل علی توسعه یافتگی و توسعه نیافتگی سکونتگاه های روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ارومیه. *فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای*، ۴ (۱۵)، ۱-۱۷. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_582.html

ربیعی فر، ولی الله؛ و حضرتی، مجید. (۱۳۹۴). ارزیابی و سنجش اثرات اجرای طرح هادی در بهبود ابعاد کالبدی-فضایی و محیطی کیفیت زندگی روستایی (مطالعه موردی: استان زنجان). *برنامه ریزی فضایی*، ۵ (۲)، ۱۱۷-۱۳۸. https://sppl.ui.ac.ir/article_20599.html

رحیمی، حجت‌اله. (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی فضایی با رویکرد پویش ساختاری-کارکردی: به سوی پیوند جبرگرایی فضایی با انسان‌گرایی. *برنامه ریزی و آمایش فضا*، ۲۰ (۴)، ۹۱-۱۱۴. http://hsmsp.modares.ac.ir/article7254-21fa.html

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

رضوانی، محمدرضا؛ قدیری‌معصوم، مجتبی؛ و کریمی، هادی. (۱۳۹۱). ارزیابی تأثیر حمل و نقل بر توسعه اجتماعی نواحی روستایی مطالعه موردی: روستاهای حاشیه محور ارتباطی سنندج –دیواندره. *برنامه‌ریزی کالبدی- فضایی*، ۱، ۴۹- ۶۲. https://psp.journals.pnu.ac.ir/article_2157.html

ریاحی، وحید؛ کرمی نسب، صدیقه؛ و بیات، مقصود. (۱۳۹۷). بررسی عوامل موثر بر تحولات ساختاری-کارکردی سکونتگاه‌های روستایی(مورد مطالعه: بخش کردیان- شهرستان جهرم). *راهبردهای توسعه روستایی*، ۲، ۱۷۳-۱۹۶. https://doi.org/10.22048/rdsj.2018.80666.1642

سعیدی، عباس. (۱۳۸۹). محیط، فضا و توسعه روستایی. *مسکن و محیط روستا*، ۱۳۱، ۲۱-۴۵. http://jhre.ir/article-29-1fa.html

سعیدی، عباس. (۱۳۹۰). پویش ساختاری-کارکردی: رویکرد نظام‌وار در مطالعات مکانی-فضایی. *جغرافیا*، ۹ (۲۹)، ۴۶-۶۷. https://www.sid.ir/paper/150431/fa

سعیدی، عباس، (۱۳۹۱). پویش ساختاری-کارکردی: رویکردی بدیل در برنامه‌ریزی فضایی. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، (۱) ۱، ۱- ۱۸. http://serd.khu.ac.ir/article-۱۵۵۸-۱-fa.html

سعیدی، عباس؛ و حسینی‌حاصل، صدیقه. (۱۳۸۸). نظم‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در روند تحولات اجتماعی-اقتصادی-کالبدی؛ مورد: شهرستان کهگیلویه. *مجموعه مقالات سمینار سامان دهی روستاهای پراکنده*، همدان.

صیدالی، محسن. (۱۴۰۱). تحولات ساختاری – کارکردی اجتماعی و فرهنگی سکونتگاه‌های روستائی و ارتباط آن با توسعهٔ روستائی (مطالعهٔ موردی : روستاهای شهرستان خانمیرزا، استان چهارمحال و بختیاری). *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ معاصر ایران*. ۱(۱), ۹۷-۱۴۲. https://doi.org/10.22034/SPSICH.2022.156337

غفاری‌راد، رسول؛ سعیدی، عباس؛ و رحمانی، بیژن. (۱۳۹۹). تحلیل فضائی تغییرات ساختاری-کارکردی سکونتگاه‌های روستائی در اثر احداث و بهره‌برداری از سد و شبکه آبیاری(مورد: سد و شبکه آبیاری علویان در استان آذربایجان شرقی). *تحلیل فضایی مخاطرات محیطی*، ۷ (۴)، ۴۱-۶۴. https://doi.org/10.29252/jsaeh.7.4.28.41

قاسمی سیانی، محمد؛ افراخته، حسن؛ ریاحی، وحید؛ و عزیزپور، فرهاد. (۱۳۹۷). تبیین تحولات ساختاری-کارکردی سکونت و مسکن روستایی (مطالعه موردی: بخش بن‌رود و جلگه شهرستان اصفهان). *برنامه‌ریزی و توسعه کالبدی*، ۲ (۱۰)، ۴۷-۶۴. https://doi.org/20.1001.1.26455471.1397.5.2.3.8

کاظمی چمسورک، زینب؛ جلالیان، حمید و زنگنه، احمد. (۱۳۹۸). تحلیل تحولات ساختاری کارکردی روستاهای در حال گذر شهرستان ایوان. *برنامه ریزی توسعه کالبدی*، ۴ (۴)، ۲۷-۴۱. https://doi.org/10.30473/psp.2020.6586

کمانرودی کجوری، موسی، و قلی نیا، صادق. (۱۳۹۸). پراکنده رویی شهر بابل و تغییرات ساختاری-کارکردی روستاهای پیرامون-مطالعه موردی: روستای «سیاه کلا محله». *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۶(۱۹)، ۴۷-۷۲. https://doi.org/10.22080/shahr.2019.15550.1697.

نظری، عبدالحمید؛ رستمی، شاه بختی؛ طالشی، مصطفی؛ و خوران، مسعود. (۱۴۰۰). نقش سیاست‌گذاری‌های دولت در تقویت پیوندهای شهری-روستایی و تأثیر آن بر تحولات ساختاری-کارکردی مساکن روستایی شهرستان مریوان. *فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۸ (۱)، ۲۹-۵۰. https://doi.org/10.30473/PSP.2021.51152.2253

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

References

Ahamer, G. (2012). Human Geography Trains: Diverse perspectives on Global Development. *Multicultural Education & Technology Journal*, 6 (4), 312-333. http://dx.doi.org/10.1108/17504971211279554

Akhgari, M. (2017). *Structural-functional survey in the evolution of rural settlements north of Mashhad metropolis*. PhD Thesis, Payam Noor University. (in Persian)

Amin Moghaddam, M. (2011). The process of transforming villages into cities with an emphasis on physical and spatial transformation; Case; village- town of Daboudasht city, Amol Township. *Proceedings of the first international conference on rural settlements*, housing and fabric, Islamic Revolution Housing Foundation. (in Persian)

Ghaffarirad, R., Saidi, A., and Rahmani, B. (2019). Spatial analysis of structural-functional changes of rural settlements due to construction and operation of dam and irrigation network (Case: Alavian dam and irrigation network in East Azerbaijan province). *Spatial Analysis of Environmental Hazards*, 7(4), 41-64. (in Persian) https://doi.org/10.29252/jsaeh.7.4.28.41

Ghasemi Sayani, M., Afrahakhte, H., Riahi, V., and Azizpour, F. (2017). Explanation of the structural-functional developments of rural residence and housing (case study: Ben-Roud and Jalgah district of Isfahan Township). *Physical Planning and Development*, 2 (10), 47-64. (in Persian) https://doi.org/20.1001.1.26455471.1397.5.2.3.8

Goodchild, M. F. (1988). A spatial geographical perspective on Gis. *International Journal of Geographical Information System*, 1, 327 -334. http://doi.org/10.1080/02693799308901936

Gouger, j. Daniel and Robert W. Knap. (1974). *System analysis technique*. New York, John Wiley and sons, p.39.

Jia, K. Qiao, W., Chai, Y., Feng, T., Wang, Y., and Ge, D. (2020). Spatial distribution characteristics of rural settlements under diversified rural production functions: A case of Taizhou, China. *Habitat International*, 102, http://doi.org/102201. 10.1016/j.habitatint.2020.102201

Johnston, R. (1991). *Geography and Geographer; Anglo – American Huaman Geography*. Fourth Edition, London; Edward Arnold.

Kamanroodi Kojouri, M., and Gholinia, S. (2019). Sprawl of Babol city and structural-functional changes of the surrounding Villages-Case study: Siakalamahaleh Village. *Urban Structure and Function Studies*, 6(19), 47-72. (in Persian) https://doi.org/10.22080/shahr.2019.15550.1697.

Kazemi Chamsorek, Z., Jalalian, H., and Zanganeh, A. (2018). Analyzing structural and functional changes in passing villages of Ivan Township. *Physical Development Planning*, 4 (4), 27-41. (in Persian) https://doi.org/10.30473/psp.2020.6586

Kong, X., Liu, D., Tian, Y., and Liu, Y. (2019). Multi-objective spatial reconstruction of rural settlements considering intervillage social connections. *Journal of Rural Studies*, 84, 254-264. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.02.028

Michelle, L. M., Graymore, Neil G., Sipe, Roy, E. and Rickson. (2008). Regional sustainability: How useful are current tools of sustainability assessment at the regional scakle*? Ecological Economic,* 67(3), 362-372. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2008.06.002

Nazari, A. H., Rostami, S. B., Talshi, M., and Khoran, M. (2021). The role of government policies in strengthening urban-rural links and its effect on the structural-functional developments of rural houses in Marivan Township. *Physical Development Planning*, 8 (1), 29-50. (in Persian) https://doi.org/10.30473/PSP.2021.51152.2253

Rabie Far, W. A., and Hazrati, M. (2014). Evaluation and measurement of the effects of the implementation of the Hadi project in improving the physical-spatial and environmental dimensions of the quality of rural life (case study: Zanjan province). *Spatial Planning*, 5 (2), 117-138. (in Persian) https://sppl.ui.ac.ir/article_20599.html

Rahimi, H. (2015). Spatial planning with the structural-functional scanning approach: towards the connection of spatial determinism with humanism. *Space Planning and Design*, 20 (4), 91-114. (in Persian) http://hsmsp.modares.ac.ir/article-7254-21fa.html

Rezvani, M., Qadiri-Masoom, M., and Karimi, H. (2011). Evaluation of the impact of transportation on the social development of rural areas, a case study: villages on the margin of Sanandaj-

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]

Diwandara communication axis. *Physical-Spatial Planning*, 1, 49-62. (in Persian) https://psp.journals.pnu.ac.ir/article_2157.html

Riahi, V., Karmi Nesab, S., And Bayat, M. (2018). Investigating the effective factors on the structural-functional developments of rural settlements (case study: Kordian District, Jahrom Township). *Rural development strategies*, 2, 173-196. (in Persian) https://doi.org/10.22048/rdsj.2018.80666.1642

Saidali, M. (2022). Structural-functional, social and cultural developments of rural settlements and its relationship with rural development (case study: villages of Khanmirza Township, Chaharmahal and Bakhtiari province). *Socio-political studies of Iran's contemporary history*. 1(1), 97-142. (in Persian) https://doi.org/10.22034/SPSICH.2022.156337

Saidi, A. (2012). Structural-functional scanning: an alternative approach in spatial planning. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, (1) 1, 1-18. (in Persian) http://serd.khu.ac.ir/article-۱۵۵۸-۱-fa.html

Saidi, A. (2010). Environment, space and rural development. *Housing and Village Environment*, 131, 21-45. (in Persian) URL: http://jhre.ir/article-29-1fa.html

Saidi, A. (2011). Structural-functional scanning: systematic approach in spatial-spatial studies. *Geography*, 9 (29), 46-67. (in Persian) https://www.sid.ir/paper/150431/fa

Saidi, A., and Hosseini Khashel, S. (2009). regularization of rural settlements in the process of socio-economic-physical developments; Case: Kohgiluyeh Township. *Proceedings of the Seminar on Organizing Scattered Villages*, Hamedan. (in Persian)

Taghilo, A. A. (2013). Causal analysis of the development and underdevelopment of rural settlements, a case study: the central district of Urmia Township. *Regional Planning Quarterly*, 4(15), 1-17. (in Persian) https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_582.html

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.23222131.1403.13.47.8.1]
[DOI: 10.61186/serd.13.1.2]